

LESING I LINDESNESSKOLEN

Plan for lesestimulering, leseundervisning og leseopplæring, 1. - 10. trinn

LINDESNES
KOMMUNE

- På lag med framtid!

KOMPETANSESENTER SØR utvikling av kompetanse i skole og barnehage

Planen er gjeldende fra 01.08.16.

Innhold

Innledning.....	2
LESESTIMULERING – Rett bok til rett elev til rett tid!	3
Mål:.....	3
Tiltak:	3
LESE FOR Å LÆRE - Lese- og læringsstrategier	5
Mål:.....	5
Tiltak:	5
Leseprogram.....	5
God leseundervisning	6
Sjekkliste for bevisstgjøring av god leseundervisning - lesestrategier	7
Læringsstrategier - innføres stegvis og brukes videre i skoleløpet.	8
Hvilke aspekter ved lesing skal vektlegges i ulike fag?.....	9
LESEUNDERVISNING – Metoder	10
Mål:.....	10
Tiltak:	10
Veiledet lesing	10
Modellering	10
BEGYNNEROPPLÆRING - Helhetlig leseopplæring (1.-2. trinn).....	11
Høytlesing.....	11
Språkleker.....	11
Lyd- og bokstavinnlæring (automatisering)	11
Veiledet lesing	11
Veiledet skriving/Å skrive seg til lesing	11
Skoleibliotek	11
Egenlesing/stillelesing/fritidslesing.....	11
KARTLEGGING.....	12
Mål:.....	12
Tiltak:	12
FASE 1	12
FASE 2	13
FASE 3	13
FASE 4	13
SAMARBEIDSPARTNERE	14
Hjemmene	14

Foreldremøter	14
Utviklingssamtaler	14
Loggføring av lesing	14
Leseinfo	14
Overgang barnehage-skole.....	14
Overgang barneskole-ungdomsskole	14
Folkebibliotek	14
Kompetansesenter Sør	14

Innledning

God leseopplæring krever styring og samarbeid på alle nivå i kommunen, fra klasserom til skoleeier. Lesing i Lindesnes kommune er et gjennomgående satsingsområde, noe som betyr at det skal prioriteres i alle ledd i oppvekstsektoren.

Hva er det som gjør at lesing er viktig?

- Lesing er døråpner til all verdens kunnskap, uendelige eventyr, empati og innlevelse.
- Lesing er nødvendig for demokrati, politikk og samfunnsengasjement.
- Lesing er avgjørende for den enkeltes livskvalitet; som deltakende samfunnsborger til avkobling og berikelse i hverdagen.

Kort sagt: lesing er en grunnleggende ferdighet som i følge Kunnskapsløftet skal integreres i opplæringen i alle fag.

Lindesnes kommune har utfordringer i forhold til levekår. Å satse på lesing gjør innbyggerne våre bedre rustet til å være deltakende samfunnsborgere og øker sannsynligheten for å utjevne sosiale forskjeller. Tall fra PISA viser at elever som leser mellom 30-60 minutter hver dag i frivillig valgt litteratur mestrer skolefagene bedre og skårer godt over gjennomsnittet i både lesing og i andre fag, som f. eks. naturfag. Det er i tillegg stor sammenheng mellom resultater på nasjonale prøver i lesing, grunnskolepoeng og gjennomføring av videregående opplæring. Derfor er tidlig innsats og lesing viktig i Lindesnes kommune.

Jeg vil takke den faglig dyktige arbeidsgruppen som har arbeidet med revidering av planen. De har vært engasjerte, opptatt av involvering, faglig fokus og gode diskusjoner. Tusen takk til: Linda Fardal Kvinen og Paula O. Pedersen – Lindesnes ungdomsskole, Øystein Gåseland og Kurt I. Vik – Nyplass skole, Stine Aa. Pedersen – Spangereid skole, Line H. Hjellup – Kompetansesenter Sør, og til alle ansatte i skolene som har kommet med gode og konstruktive innspill til planen.

Planen iverksettes i Lindesnesskolen fra 01.08.16 på alle nivå fra klasserom til skoleeier. Lykke til med arbeidet alle sammen.

Lena V. Wilhelmsen
Oppvekst- og kultursjef

Lesekompetanse innebærer at elevene kan forstå, bruke, reflektere over og engasjere seg i skrevne tekster, for å kunne nå sine mål, utvikle sine kunnskaper og evner og delta i samfunnet (OECD2007:10).

LESESTIMULERING – Rett bok til rett elev til rett tid!

Mål:

Elevene i Lindesnesskolen liker å lese og bruker skolebiblioteket aktivt for å finne gode leseopplevelser til lesing på skolen og hjemme

Tiltak:

1. Elevene i Lindesnesskolen har ei LESEØKT hver dag på SKOLEN – i ei bok som eleven har valgt selv (fag-/skjønnlitteratur).

Lærers ansvar er å:

- Motivere, legge til rette og veilede elevene i deres valg av litteratur. Friste, lokke og utfordre elevene til å variere sitt valg av litteratur for faglig utvikling og progresjon; fag- og skjønnlitteratur, tidsskrifter, aviser, varierte sjangre og forfattere – gjennom formidling og bokpresentasjon.
- Være en god rollemodell under leseøkta ved å lese selv og dele sine leseopplevelser med elevene.
- Samarbeide med skolebibliotekar om innkjøp og fornying slik at skolebiblioteket har et oppdatert og fristende utvalg.

2. Elevene i Lindesnesskolen har ei LESEØKT hver dag HJEMME – i ei bok som eleven har valgt selv (fag-/skjønnlitteratur).

Lærers ansvar er å:

- Sette leseøkta inn som lekse i elevenes ukeplan. På 10. trinn knyttes leseøkta til forberedelse til særernne i norsk.
- Gi ut leseskjema til elevene og følge opp dette. Fra 1.-8. trinn signerer foresatte og lærere på skjemaet. På 9. trinn føres det et felles leseskjema i klassen. På 10. trinn føres det ikke leseskjema.
- Gi elevene positiv oppmerksomhet for lesing hjemme.

3. Elevene i Lindesnesskolen blir lest høyt for i fag-/skjønnlitteratur som passer for aldersgruppa. På småskoletrinnet anbefales daglig høytlesing. På mellom- og ungdomstrinnet skal det være høytlesing ukentlig.

Lærers ansvar er å:

- Sikre at alle klasser har ei høytlesingsbok/lydbok som ligger tilgjengelig og klar til bruk på «kateteret»
- Jakte etter de gode bøkene for felles leseopplevelsene; fag-/skjønnlitteratur. Samarbeide og dele erfaring med kollegaer og skolebibliotekar. Faglærere utfordres til å finne gode leseopplevelser fra sine fag.

4. Elevene i Lindesnesskolen deltar på leseprosjekt hvert skoleår.

1.-8. trinn har to leseprosjekt hvert skoleår. 9. trinn ett leseprosjekt hvert skoleår. 10. trinn har særernne som årlig leseprosjekt. Se vedlegg 1 til planen.

Skolebibliotekarens ansvar er å:

- Samarbeide og lage et system for leseprosjekt fra 1.-10.trinn som utvikler elevenes leseerfaring og -kompetanse gjennom variert lesing; både fag- og skjønnlitteratur, ulike sjangre og tekstmedium, stigende utfordring og progresjon, mengdelesing og dybdelesing.
- Klargjøre alle leseprosjektene i god tid før gjennomføring
- Informere og forberede pedagogene til gjennomføring av leseprosjektene

5. Elevene i Lindesnesskolen trenes i å lage og fremføre BOKPRESENTASJONER muntlig, skriftlig og digitalt – presenteres i stor eller liten gruppe.

Norsklærers ansvar er å:

- Sette av tid til å lage og fremføre bokpresentasjoner

6. Elevene i Lindesnesskolen har et skolebibliotek som stimulerer og aktiviserer deres lesing gjennom fristende, ny og aktuell litteratur.

Biblioteket bør være plassert sentralt i skolemiljøet, være åpent, tilgjengelig og innbydende i utforming og organisering.

Skoleleders ansvar er å:

- følge anbefalingene i regional skolebibliotekplan

7. Elevene i Lindesnesskolen har undervisning/opplegg på biblioteket.

På barnetrinnet skal det være undervisning på biblioteket hver uke. På ungdomstrinnet minst en gang i måneden.

En bibliotektime skal bestå av:

- Samling: bokpresentasjoner, evt. også høytlesing, sjangerlære, forfatterlære,.. (Samlingen kan gjennomføres i klasserommet dersom det er mest formålstjenlig)
- Utlån: bør tidsbegrenses til 5-10 minutter
- Lesetid

Norsklærer/kontaktlærers ansvar er å:

- bruke norsktimer til undervisning/opplegg på biblioteket, og det er norsk-/kontaktlæreren som har hovedansvaret for timen. Skolebibliotekaren er en aktuell samarbeidspartner.

8. Skolebibliotekene i Lindesnesskolen har elever som ansettes som BIBLIOTEKASSISTENTER.

Bibliotekassistentene kan f.eks. låne ut, registrere inn, rydde, stemple og lime på strekkoder. På Lindesnes ungdomsskole sees dette i sammenheng med elevresepsjonen. Bibliotekassistenter og andre elever brukes også som LESEGLEDERE; de leser og presenterer nye/aktuelle bøker for skolens elever.

Skolebibliotekarens ansvar er å:

- Lyse ut, ansette, lære opp, følge opp, gi ut arbeidsattest ved avslutning av arbeidsforholdet

LESE FOR Å LÆRE - Lese- og læringsstrategier

Mål:

Vi bruker lese- og læringsstrategier i **alle fag** og på **alle trinn** for å utvikle elevenes metakognitive ferdigheter og leseforståelse.

Metakognitive lesere kan kontrollere, regulere og justere egen forståelse og egen læringsprosess; de målretter lesingen sin og vet hvordan de kan lese og arbeide for å nå målene sine. De aktiverer bakgrunnskunnskaper, foregriper (predikerer) innholdet i en tekst, men de kan også justere hypotesene sine under og etter lesing. De har trygge kodingsferdigheter. De vet når de forstår innholdet i en tekst, når de ikke forstår, og hva de kan gjøre når forståelsen brister. De kan strukturere informasjon, stille spørsmål, gjengi, gjenkalle og reflektere over ordenes mening og tekstens innhold.

(http://lesesenteret.uis.no/getfile.php/Lesesenteret/pdf-filer/Hefter/Leselos/Leselos_kap7.pdf)

Tiltak:

Vi deler lesingen inn i tre faser; før lesing, under lesing og etter lesing. Vi planlegger for at elevene skal være **aktive** i alle fasene og få tid og mulighet til å reflektere over egen læring.

Definisjon

Lesestrategier - helhetlig framgangsmåte for å lese på en god og effektiv måte (Udir)

Læringsstrategier - framgangsmåter elevene bruker for å organisere sin egen læring (skolenett)

Veiledet lesing og **modellering** er gode undervisningsmetoder for å utvikle metakognitive lesere.

Leseprogram

Vi har utarbeidet et leseprogram (skjema neste side) som alle leselærere bør ta utgangspunkt i når de planlegger undervisning i fag hvor lesing av tekst er sentral. Dette leseprogrammet er veiledende, men grunnprinsippene i programmet er styrende for hvordan leseopplæringen i Lindesnesskolen skal kjennetegnes. Grunnprinsippene er lesestrategier (første kolonne i skjemaet på neste side). Valg av læringsstrategier vil variere ut fra det som er mest formålstjenlig for å nå læringsmålet. I leseprogrammet er det forslag til bruk av læringsstrategier.

Alle leselæreres ansvar er å:

Planlegge god leseundervisning slik at alle elevene kan nå konkrete mål.

Før lesing må elevene få trening i å reflektere over hvorfor de skal lese en tekst, hvordan de skal lese den, og hvilke strategier de kan velge for å nå målene. God leseundervisning legger også til rette for at elevene får anledning til å aktivere bakgrunnskunnskapen sin i møtet med en tekst. Dette handler om å lære elevene å orientere seg i teksten, å lære dem å utnytte egne forkunnskaper, og at elevene får trening i å vurdere om de kan opprettholde, eller om de må endre egne antakelser.

Underveis handler det om at elevene må stoppe opp og tenke over det de leser, og vurdere om de forstår. Læreren må modellere for elevene hva de kan gjøre når de ikke forstår, hvordan de kan lese og arbeide for å nå målene sine, og hvordan de kan justere hypotesene sine underveis i lesingen.

Eksplisitt undervisning i lesestrategier, det vil si at læreren forklarer og modellerer strategiene for elevene, er spesielt viktig i forhold til svake lesere. God leseundervisning innebærer at elevene trenes i å reflektere over anvendte lesestrategier. Læreren kan for eksempel stille spørsmål som: Hvordan vet du om du har forstått ord og begreper? Hvordan sjekker du at du har forstått det du har lest? Hva gjør du når du ikke forstår?

Etter lesing skal elevene få anledning til å vise hva de har lært skriftlig, muntlig eller ved hjelp av andre uttrykksformer. Elevene må få hjelp til å uttrykke seg på en fagrelevant måte og ta i bruk fagets språk og sjangre. God undervisning gir elevene bevissthet om hva kvalitet består i når det gjelder å uttrykke seg i faget.

God leseundervisning

FØR-LESEFASEN: Planlegge og klargjøre

LESESTRATEGI	LÆRINGSSTRATEGI – et lite utvalg av muligheter:
Målretting	<ul style="list-style-type: none"> - Formål med lesingen - Lesemåte ut fra formålet - Læringsmål og kriterier (forstår hva de skal lære og hva som er forventet)
Gjøre seg kjent i teksten	<ul style="list-style-type: none"> - Bla igjennom teksten - <i>hva slags tekst? Hvor lang?</i> - Ta et BISON-overblikk - <i>se på Bilder/Innledning/Siste avsnitt eller Sammendrag/Overskrifter/Nb!-ord</i>
Hente fram bakgrunnskunnskapene	<ul style="list-style-type: none"> - Samtalerunde med startere - <i>når jeg ser dette, så tenker jeg på...</i> - Lage tankekart - <i>Hva kan du om dette fra før?</i> - Bruke VØL-skjema (<i>V: vet fra før, Ø: ønsker å lære</i>) - Skrive logg
Strukturere teksten	<ul style="list-style-type: none"> - Tankekart med overskrifter på ulike nivå (ulike farger) - Styrkenotat - <i>innholdsliste delt opp med nivåforskjeller og fargekoder</i>
Ord & begreper – vanlige og fagspesifikke	<ul style="list-style-type: none"> - Samtale om nye ord, fagord, begreper - Skjema/liste over nye ord og betydningen - Strukturert tankekart/ ordkart

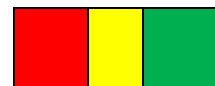
LESEFASEN: Omforme og bearbeide

LESESTRATEGI	LÆRINGSSTRATEGI – et lite utvalg av muligheter:
Leser "hele kapittelet" i sammenheng	<ul style="list-style-type: none"> - Korlesing (<i>felles høytlesing</i>)- Høytlesing fra lærer med lesestopp – Lesestafett – Parlesing – Stillelesing
Leser avsnitt for avsnitt	<ul style="list-style-type: none"> - Læresamtale - Lese-stopp med refleksjon - Lesegruppe med roller - <i>bruke rollekort</i> - Startere - Leser med blyant i hånda - Merketusj - Tankekart - Nøkkelord og nøkkelsetninger
Omforming og bearbeiding av informasjon i teksten	<ul style="list-style-type: none"> - Lage spørsmål (i tre kategorier: finne, drøfte, reflektere) - Nye ord - <i>ordkart/ordkort/to eller tre kolonneskjema</i> - Skrive logg - Jeg vet-setninger og Jeg vet-tekst

ETTER-LESEFASEN: Kontrollere og vurdere

LESESTRATEGI	LÆRINGSSTRATEGI – et lite utvalg av muligheter:
Oppsummering muntlig - hva har jeg lest og lært?	<ul style="list-style-type: none"> - Samtale 2 og 2/grupper/felles - Læresamtale - Dramatisere - Holde foredrag/ presentasjon
Oppsummering skriftlig - hva har jeg lest og lært?	<ul style="list-style-type: none"> - Sammendrag - Styrkenotat - Strukturert tankekart - Veggavis/powerpointframvisning/photostory... - Skrive fagtekst
Refleksjon - hvordan har jeg jobbet? Hva har jeg lært?	<ul style="list-style-type: none"> - Refleksjonssamtaler/egenvurdering/kameratvurdering - Læresamtale - Refleksjonslogg - VØL

Sjekkliste for bevisstgjøring av god leseundervisning - lesestrategier

Før lesing av teksten:

Gir jeg elevene mulighet til å hente fram egen bakgrunnskunnskap?			
Legger jeg rette slik at elevene kan bli kjent og få oversikt over teksten?			
Modellerer jeg hvordan elevene kan strukturere overskriftene i teksten? ... forfatterens håndverk?			
Jobber jeg med viktige ord og begreper?			
Går jeg igjennom læringsmålene for teksten? ... og hvilke kriterier som må til for å nå målene?			
Gjør jeg det klart for elevene hvordan de vil bli vurdert underveis? ... og hvilke vurderingskriterier som gjelder?			
Snakker jeg med elevene om, eller legger til rette for refleksjon over, hvorfor disse førlesestrategiene er viktige for lese- og læreprosessen?			
Får jeg elevene motiverte og klare for å lese teksten?			

Lesing av teksten:

Leser jeg teksten høyt for elevene?			
Leser jeg teksten i kor sammen med elevene?			
Gir jeg alle elevene mulighet til å forstå teksten? ... og arbeide videre med den?			

Bearbeiding av teksten – underveis i lesingen:

Modellerer strategier som elevene kan bruke for å gå i dybden i teksten?			
Legger jeg opp til individuelt arbeid med teksten? IGP			
Legger jeg opp til læresamtaler i grupper/to og to om teksten? IGP			
Reflekterer jeg over teksten sammen med elevene i plenum? IGP			
Gir jeg elevene mulighet til å omforme tekstens innhold med egne ord?			
Gir jeg elevene mulighet til å bearbeide og strukturere tekstens innhold?			
Gir jeg elevene mulighet til å reflektere over tekstens innhold, og integrere ny kunnskap med kunnskap elevene hadde fra før?			
Legger jeg til rette for at elevene kan nå sine læringsmål?			

Kontrollere og vurdere – etter lesingen:

Modellerer jeg strategier som er gode for å oppsummere teksten?			
Gir jeg elevene mulighet til å reflektere over hva de har lest og lært?			
Gir jeg elevene mulighet til å reflektere over egen arbeidsinnsats?			
Gir jeg elevene mulighet til vurdere seg selv i forhold til læringsmålene?			

Egne notater:

Læringsstrategier - innføres stegvis og brukes videre i skoleløpet.

Se vedlegg 2 til planen.

8.-10.:

- Bygge videre på strategier fra hele barnetrinnet
- Friformkart
  - Fagspesifikke ord/begreper

5.-7.:

- Bygge videre på strategier fra 1.-4.trinn
- Læresamtale
  - BISON-overblikk
  - Stille spørsmål til teksten (finne, drøfte, reflektere)
  - Strukturert tankekart
  - Sammendrag/resymè/
oppsummering

1.-4.:

- Tegnekart
- Tankekart
- Se på bilder/ill./grafer/diagrammer
- Nye ord og begreper
- Overskrifter på ulike nivå
- Tokollonnenotat
- Samskjema
- VØL-skjema
- Nøkkelord og nøkkelsestninger
- "Jeg vet"-setninger/-tekst

Hvilke aspekter ved lesing skal vektlegges i ulike fag?

Til hvert fag i Kunnskapsløftet er det en beskrivelse av hva lesing i faget innebærer. Matrisen under viser hvilke ulike aspekt ved lesing som skal vektlegges i hvert fag, hvilke teksttyper og hvilke ulike meningssskapende ressurser elevene skal kunne lese. Matrisen viser at elevene skal få møte og bruke et mangfold av tekster i ulike sjangre, og det at de skal få møte autentiske tekster, ikke bare læreboktekster, forsterker skolens mandat om livslang læring.

For å gi god leseopplæring, har det blitt anbefalt at lærerne bør vektlegge de generelle beskrivelsene av hva lesing er i hvert fag mer enn kompetansemålene i fagene, fordi kompetansemålene har vært for svakt formulert når det gjelder lesing i flere fag (Mork og Erlien, 2010; Frønes, Roe og Vagle, 2012)

Fag	Aspekt ved lesing	Teksttyper og meningssskapende ressurser
Engelsk	Lese med flyt og forståelse, utforske, lære av, reflektere, skaffe seg innsikt.	Ulike typer engelskspråklige tekster av varierende lengde og kompleksitet.
Fremmedspråk	Forstå, utforske og reflektere	Stadig mer krevende tekster.
Kroppsøving	Hente, tolke, forstå informasjon, vurdere	Fagspesifikke tekster, kart, symboler
Kunst og håndverk	Tolke, lese og forstå	Tegn og symboler, ulike tekstuttrykk, diagrammer, visuelle representasjoner, bruksanvisninger og arkitekttegninger
Musikk	Tolke og forstå, reflektere	Musikalske uttrykk, symboler, tegn og former for notasjon. Lesing av tekster
Mat og helse	Granske, tolke, reflektere, vurdere kritisk	Faglige tekster: oppskrifter, bruksveiledninger, varemerking, reklame, informasjonsmateriell
Matematikk	Finne informasjon, forstå og bruke symbolspråk og uttrykksformer, sortere, reflektere, analysere, sammenfatte informasjon fra ulike element, vurdere form og innhold.	Tekster fra dagligliv og yrkesliv, sammensatte tekster som inneholder matematiske uttrykk, grafer, diagram, tabeller, symbol, formler, logiske resonnement.
Naturfag	Forstå og bruke naturfaglige begreper, symboler, figurer, argumenter, kunne identifisere, tolke, bruke og sammenligne informasjon, kritisk vurdere troverdighet og relevans.	Sammensatte tekster i bøker, aviser, bruksanvisninger, regelverk, brosjyrer og digitale kilder.
Norsk	Få innsikt, finne informasjon, forstå, forholde seg kritisk og selvstendig til, tolke, reflektere over og vurdere.	Bredt utvalg sjangre fra nåtid og fortid på skjerm og papir
KRLE	Oppløve, forstå, innhente informasjon, tolke, reflektere	Fortellinger og fagstoff i tradisjonell og multimodal form
Samfunnsfag	Forstå, utforske, tolke, reflektere, søke målrettet etter informasjon, behandle, bruke informasjon, sammenligne informasjon fra ulike kilder, kritisk vurdere kilders relevans, troverdighet og formål.	Faglige tekster, visuelle framstillinger, bilder, film, tegninger, grafer, tabeller og kart.

LESEUNDERVISNING – Metoder

Mål:

Lindesnesskolen bruker **veiledet lesing** og **modellering** som undervisningsmetoder for å utvikle metakognitive lesere.

Tiltak:

Veiledet lesing

Veiledet lesing handler om å veilede elevene gjennom en tekst i lesefasene FØR, UNDER og ETTER, jfr. avsnittene om **metakognitive lesere**, **leseprogram** og **god leseundervisning** under hovedområdet **Lese for å lære – lese- og læringsstrategier**.

Veiledet lesing kan brukes i små grupper og i hel klasse.

På 1.-4. trinn skal alle barn i Lindesnesskolen ha veiledet lesing i nivåbaserte småbøker (både skjønn- og faglitteratur) 2 ganger i uka. Veiledet lesing organiseres som en lærerstyrt stasjon i stasjonsundervisning.

På 5.-10. trinn skal alle barn/unge i Lindesnesskolen ha veiledet lesing med hovedvekt på lesing av fagtekster i alle fag. Tekster i fagbøkene i KRLE, samfunn, naturfag, matematikk, mat & helse og norsk kan med fordel brukes i veiledet lesing. Andre fagtekster og meningsskapende medier likeså (se matrisen på forrige side). Veiledet lesing som metode for lesing av fagtekster brukes i klasseundervisning i alle fag. Veiledet lesing kan også organiseres som en lærerstyrt stasjon i stasjonsundervisning eller ved bruk av arbeidsprogram. På mellomtrinnet anbefales det å videreføre veiledet lesing i stasjonsundervisning fra småskoletrinnet.

Modellering

Opplæring i strategibruk

- **LÆREREN INTRODUSERER STRATEGIEN**, forklarer hva strategien går ut på og hvorfor den kan være nyttig.
- **LÆREREN MODELLERER, BRUKER STRATEGIEN – ELEVENE HJELPER**. Læreren tenker høyt om prosessen og stiller ledende spørsmål. Hva skal jeg gjøre nå? Hvorfor er dette nyttig å gjøre? BRUK MYE TID.
- **ELEVENE BRUKER STRATEGIEN – GJERNE I GRUPPER – LÆREREN HJELPER**. Elevene får øve seg i å kopiere lærers framgangsmåte. Læreren går rundt og veileder grupper eller enkeltelever.
- **ELEVENE BRUKER STRATEGIEN TIL SELVSTENDIG ARBEID**. Læreren oppfordrer eleven til å beskrive hvorfor han/hun arbeider på akkurat denne måten.

BEGYNNEROPPLÆRING - Helhetlig leseopplæring (1.-2. trinn)

Høytlesing

Jfr. Leseglede. Det er ønskelig at 1. og 2. trinn prioriterer høytlesing daglig.

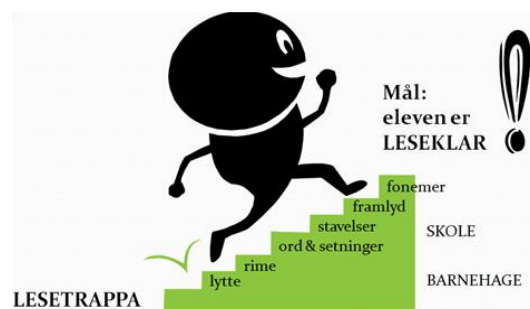
Språkleker

Samarbeid med barnehagene om Lesetrappa. Barnehagene fokuserer på de nederste trinnene og skolen på de øverste, særlig på første trinn. På andre trinn ved behov. Elevene kartlegges underveis (f.eks gjennom *Leseklar?* eller *God leseutvikling.*)

Anbefalt materiell:

Lærere – *Språkleker* av Frost/Lønnegaard og lignende

Elever – *Jeg vil lære å lese (Sol, Måne,...)* av Ivar Topstad

Lyd- og bokstavinnlæring (automatisering)

Det introduseres minst én ny lyd/bokstav i uka fra første skoleuke.

Lydene og bokstavene, koblingen mellom dem, samt koblingen mellom store og små bokstaver må automatiseres fortløpende. Sjekkes ukentlig for alle elever gjennom én til én, små grupper og/eller ukesluttprøver/kartlegginger.

Eks på innlæringsrekkefølge: ISROLAFEMUBVNGÅTHKYPØDJÆCWXZQ (Ivar Topstad)

På første trinn anbefaler vi å ha dette fokusområdet som egen lærerstasjon ved stasjonsundervisning.

Anbefalt materiell: *Jeg vil lære å lese (Sol, Måne,..)* av Ivar Topstad, bokstavbrikker, ordbrikker, lesekinno/lesehjul, bokstavbokser.

Veiledet lesing

Veiledet lesing gjennomføres på skolen 2 ganger i uka fra første skoleuke, organisert som en lærerstyrt stasjon i stasjonsundervisning. Fokus på lesefasene før-under-etter samt lese- og læringsstrategier. Anbefalt leseprogram ligger vedlagt (vedlegg 3). Daglig leselekse i småbøker noteres i leseskjema.

Anbefalt materiell:

- Leseuniverset 1-11

- Andre nivåinndelte småbøker

Veiledet skriving/Å skrive seg til lesing

Tekstskaping hver uke. Fokus på skrivefasene før-under-etter samt ulike skrivestrategier. Anbefalt ressurs: www.skrivesenteret.no Anbefalt litteratur: Oppdagende skriving – en vei inn i lesingen.

Skoleibliotek

Jfr. Leseglede

Egenlesing/stillelesing/fritidslesing

Jfr. Tid til lesing av "rett bok til rett elev til rett tid"

KARTLEGGING

Mål:

Systematisk kartlegging og klassegjennomgang gir et godt grunnlag for tidlig innsats og tilpasset opplæring

Tiltak:

Fase 1 gjennomføres for alle elever og håndteres av kontaktlærer/norsklærer.

Fase 2-4 gjennomføres for elever som skårer under kritisk grense eller som lærer/skole/foreldre trenger mer informasjon om. Fase 2-4 håndteres av læringslos og skolens koordineringsteam.

Fase 1-4 er utarbeidet med utgangspunkt i veiledningsheftet til opplæringsloven om spesialpedagogisk hjelp og spesialundervisning *Spesialundervisning kap. 5 og 6*.

FASE 1

Klasse-trinn	Kartlegging	Tidspunkt	Ord/min Utg. Carlsten	Gjennomgang
1	Carlsten	Sept/okt+febr/mars	Kritisk: se lærerveiledningen for 1. og 2. trinn Mål: Kan alle bokstaver/lyder og leser	Lesehastighet må alltid sees i sammenheng med leseforståelse. Se lærerveiledning i Carlsten for kritisk grense for leseforståelse. Resultater for hver klasse (hver elev) gjennomgås av kontaktlærer/norsklærer og skolens koordineringsteam i oktober og i mars. For 1.-3. trinn må det i tillegg innkalles til et koordineringsmøte i mai (Udir.-prøve). Elever som skårer under kritisk grense for sitt årstrinn: a) Følges opp/ kartlegges videre av læringslos; se fase 2. b) får tilbud om tiltak omgående eller etter nærmere kartlegging (fase 2/3)
	Udir.	April		
2	Carlsten	Sept/okt+febr/mars	Kritisk: under 25 Middels: 25-50 Mål: 80 (flytende)	
	Stas – o2	Febr-mai		
	Udir.	April		
3	Carlsten	Sept/okt+febr/mars	Kritisk: under 50 Middels: 50-80 Mål: 100	
	Stas –o2	Febr-mai		
	Udir.	April		
4	Carlsten	Sept/okt+febr/mars	Kritisk: under 80 Middels: 80-100 Mål: 120	
	Stas –o2	Febr-mai		
5	Nasj.prøve	Sept.	Kritisk: under 80 Middels: 100-120 Mål: 150	
	Carlsten	Sept/okt+febr/mars		
	Stas – o2	Febr-mai		
6	Carlsten	Sept/okt+febr/mars	Kritisk: under 100 Middels: 120-150 Mål: 200	
	Stas -os	Febr-mai		
7	Carlsten	Sept/okt+febr/mars	Kritisk: under 100 Middels: 140-170 Mål: 200	
	Stas – o2	Febr-mai		
8	Nasj.prøve	Sept.	Kritisk: under 100 Middels: 140-170 Mål: 200	
	Carlsten	Sept/okt+febr/mars		
9	Nasj.prøve	Sept.	Kritisk: under 100 Middels: 140-170 Mål: 200	
	Carlsten	Sept/okt		
10	Carlsten	Sept./okt		

FASE 2 - Videre kartlegging håndteres av skolens læringslos. I hovedsak søkes det etter kjernen i elevens utfordringer:

- 1) **Lesemotivasjon-Leselyst.** Eleven liker ikke å lese, finner ikke noen "gøy" bøker, leser ikke hjemme, surrer rundt når det er lesetid på skolen,...
- 2) **Leseforståelse.** Eleven får ikke med seg innholdet i tekst, har dårlig leseflyt, leser videre selv om ord leses feil eller forståelsen brister, har få funksjonelle lesestrategier,...
- 3) **Lesetekniske utfordringer.** Usikker på bokstav/lyd, fonologiske utfordringer, har få automatiserte ordbilder, lav lesehastighet, vansker med lange og nye ord, hakker eller leser ord for ord, lite flyt, bruker ikke tegn i teksten, gjetter på ord,...

Med utgangspunkt i hva man mener kjernen i elevens utfordring er bør det kartlegges videre for å kunne gi eleven en god tilpasset opplæring. Videre kartlegging kan være:

- a) Samtale med eleven om motivasjon for lesing og lesevaner på skolen og hjemme
- b) Observasjon og enkel loggføring av elevens høytlesing av en tekst med tilhørende samtale om teksten etterpå (gir god oversikt over tekniske leseutfordringer og leseforståelse)
- c) Samtale med kontakt-/norsklærer om hvordan elevens leseferdighet utvikles på en god måte gjennom lærer(e)s undervisning i leseopplæring og gjennom samarbeid hjem-skole, jfr. leseplan for Audnedal og Hægebostad (2015)
- d) Stas individuell kartleggingsprøve. For nynorsk-skoler: fonologiske deltester
- e) Språk 6-16
- f) 20 spørsmål – Språkferdigheter. Utviklet av Bredtvet kompetansesenter.
- g) Ordkjedetesten

FASE 3 - Skolens koordineringsteam vurderer elevens behov ut fra resultater og kartlegginger fra fase 1 og 2 og beslutter tiltak. Hjemmet informeres/involveres. Tiltaket dokumenteres.

Aktuelle tiltak kan være organisert som:

- Lesekurs med fokus på LESESTIMULERING – Rett bok til rett elev!
- Lesekurs med fokus på LESE- OG LÆRINGSSTRATEGIER – for leseforståelse i alle fag!
- Lesekurs med fokus på spesifikke lesetekniske utfordringer.
- Justering i leseopplæring/-undervisning for bedre tilpasset opplæring.
- Omorganisering av tilgjengelige ressurser i klassen.

FASE 4 - Kartlegging og gjennomførte tiltak drøftes med PPT i koordineringsmøte før evt. henvisning av enkeltelev til PPT.

SAMARBEIDSPARTNERE

Hjemmene

Foreldremøter

Forankret i planen Overgang barnehage-skole:

- *Skolen + barnehagene innkaller til foreldremøte på skolen høsten før 1.klasse. Ansvar: rektor*
- *Skolen innkaller til foreldremøte på skolen våren før 1.klasse (i forbindelse med førskoledag)*

Praksis på skolene i Lindesnes:

- *Skolen avholder to foreldremøter hvert skoleår*

Lesing i Lindesnesskolen er på sakslista på hvert foreldremøte.

Utviklingssamtaler

Skolen innkaller foreldre/foresatte og elever til utviklingssamtaler to ganger hvert skoleår. Lesing som grunnleggende ferdighet er på sakslista på hver utviklings-samtale.

Loggføring av lesing

Fra 1.-8. trinn loggføres elevens lesing på et leseskjema, skjemaet signeres av foresatte og lærere. På 9. trinn føres det et felles leseskjema i klassen. På 10. trinn føres det ikke leseskjema. Se vedlegg 4.

Leseinfo

Skolen informerer hjemmene om lesing og leseplaner som er aktuelle for de ulike trinn. Informasjonen kan skje f.eks via eget skriv, ukeplan, epost, It`s learning,

Overgang barnehage-skole

Se egen plan for overgangen barnehage-skole.

Overgang barneskole-ungdomsskole

Se egen plan for overgangen barneskole-ungdomsskole.

Folkebibliotek

- Skolebibliotekarene har et ansvar for å informere folkebiblioteket om skolens leseplan slik at folkebibliotekaren har gode forutsetninger for samarbeid på det pedagogiske området.
- Skolebibliotekarene ønsker et kommunalt samarbeidsmøte med folkebiblioteket i året. Ansvar: folkebibliotekar

Kompetansesenter Sør

Kompetansesenter Sør tilbyr veiledning, kurs og kompetanseheving i forhold til leseopplæring og lesing som grunnleggende ferdighet samt oppdaterer skolene på forskningsfunn. Skolene tar kontakt ved behov.

